

INLEIDING

Zolang de mensheid bestaat, bestaat zijn drang naar onderzoek en kennis.

Wie we zijn, waar we vandaan komen, waarin we ons bevinden, waar we naartoe gaan?...

We beseffen dat we daarin beperkt worden door onze eigen zintuigen, al lijkt menig "weten-schapper" dat wel eens te vergeten.

Is er iets buiten het waarneembare? Het antwoord lijkt me te liggen in de vraag.

Het principiële verschil tussen het menselijke en twijfelachtige 'onder-maanse' en het goddelijke en eeuwige 'boven-maanse' speelde al in het antieke Griekse denken een sleutelrol.

De oerknal blijkt dan het idee van het waarneembare met onze ogen en het be-rekenbare, door middel van ons verstandelijk denken door het *menselijk bewustzijn in 'zijn natuur'*.

In elke eeuw zijn er zoekers geweest op verschillende vlakken van het waarneembare, en het niet-waarneembare, dus metafysische (*buiten deze natuur*) van ons bestaan.

Zo ook ontstond de *Harmonie der sferen* (Musica Universalis), een oud filosofisch concept van proporties, een harmonie van het AL die we (o.a.) in de muziek(theorie) herkennen.

Als we deze zoeken in ons planetenstelsel vinden we (de schepping is zevenvoudig in haar openbaring) de 7 hemel-lichamen terug (zon en maan inbegrepen) onderling draaiende onder dezelfde harmonische wetten. Een mathematische 'resonantie' (muziek) der sferen. Dit idee hield de mensheid voornamelijk bezig tot ver voorbij 1600, stilaan het einde van wat we nu de Renaissance noemen. De 'vader' van deze theorie wordt wel Pythagoras genoemd, omdat we daar voor het eerst zo'n verklarende theorie rond terugvinden. De precieze relatie (proportie) tussen de lengte van een snaar en haar toonhoogte. (de lengte een snaar is omgekeerd evenredig met het trillingsgetal van die snaren. b.v. octaaf is 2/1, kwint 3/2, kwart 4/3).

Plato noemt dan weer muziek en astronomie 'tweeling-studies', en zet het thema over de verklaring van de Wereld in proporties verder uiteen in zijn *Timaios*. (*harmonische getallen-reeks: 1-2-3-4-9-8-27; tetraktis van Pythagoras; of de Lambda-tabel*)

Ook vandaag nog is onze moderne piano ingedeeld in 7x7 witte toetsen ongeveer.

7 octaven waartussen telkens 7 tonen een (toon-)ladder vormen.

Boethius brengt rond 500 n.C. dit concept onze middeleeuwen binnen als de '3 soorten

muziek': *musica mundana* (ook *musica universalis*, of *muziek der sferen*)

musica humana (de innerlijke muziek van het menselijk lichaam)

musica quae in quibusdam constituta est instrumentis (muziek door instrumenten)

waarbij dus de kosmische harmonie, de macrocosmos, afstraalt op de mens, de microcosmos, en bij hem een innerlijke harmonie kan teweegbrengen die hij dan via instrumenten weer tot klinken kan brengen.

Kepler die in navolging van Copernicus de zon in het midden van ons Westers denken plaatste (na wel reeds o.a. Aristarchos van Samos reeds in de 3de eeuw voor Christus),

poogde ook nog tot een vereniging van dit oude Ptolemaeïsche harmonie-denken als kosmologische wet, en zijn eigen waarnemingen te komen. In zijn *Mysterium*

Cosmographicum én Harmonices Mundi (1619) plaatst hij de muzikale intervallen &

harmonie als de (voor ons onhoorbare muziek-)verhoudingen in de bewegingen van de

toen 6 gekende planeten. Toch afwijkend van Pythagoras probeerde hij een (christelijke)

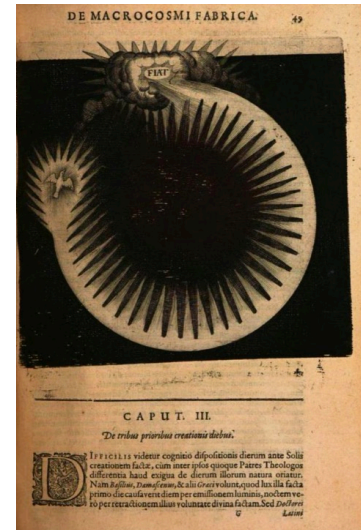
Schepper idee met zijn wetenschappelijke waarnemingen te verenigen als verklaring voor

ons zonnestelsel: De monofone en polyfone bewegingen van de planeten stelde hij voor als een polyfoon motet zingend 'à la Lasso'. (*)

Hij haalde ook werken van Lassus aan als voorbeeld van modi en harmonie. (b.v. : "In me transierunt")

Kepler (alsook tijdgenoot Mersenne, muziektheoreticus) kwamen in botsing hierover met Robert Fludd die zijn eigen harmonische theorie had uiteengezet in zijn 'Utriusque Cosmi' en waarvan er momenteel 2 figuren in museum M worden tentoongesteld. (Fig.: 'Schepping van het Universum' R. Fludd, 1617)

Fludd blijft echter in zijn hele opzet als een verklaring van de openbaring (ook als pad en doel voor de (onder-maanse) mens), de getallen gebruiken in hun *hermetische en kwalitatieve* eigenschappen, dit in tegenstelling tot Kepler's *kwantitatieve* getallen der waarneming. Fludd werpt Kepler en Mersenne tegen dat het enkel op zijn manier mogelijk is het mysterie van de Schepping en van de relaties tussen het natuurlijke en boven-natuurlijke te doorgronden.

Tot op heden blijft dit thema de mens als een mysterie begeleiden. En lijkt het alsof we, na alle 'feitelijke' stof-waarnemingen, stilaan terugkomen tot een brug tussen materie en een 'harmonie achter de dingen'. Zo ontstaat in de 20ste eeuw de relativiteits- en quantumtheorie, waarna o.a. de string-theorie & membraan-theorie wordt voorgesteld ter verklaring van 'alles'. (geldend voor multi-dimensies) Terug naar de muzikwetten ! 'Alles is geluid', (d.w.z. trilling, energie) de Indiase Vedanta en de oude Grieken spraken er al over. Zo lijkt stilaan de cirkel rond te geraken... Oh nee, Fludd was geen charlatan.

In zijn memoriam over *Einstein* schrijft Adriaan Fokker: "Zijn ware hartstocht lag in het doorgronden van het raadsel der onmetelijke wereld, die buiten en boven het geharrewar en het gewriemel van persoonlijke belangen, gevoelens, en driften der mensen stond. Als een bevrijding uit een aardse gevangenis lokte hem de beschouwing van die buitenpersoonlijke werkelijkheid."

Daarover zei ook eens de pianist Leon Fleisher over Beethoven: "Hij [Beethoven] is geïnteresseerd in dat wat buiten ons waarnemingsvermogen ligt. Dat helemaal daar, de Melkweg, het oneindige."

Ook onze 'eigen' polyfonisten der renaissance zochten naar een harmonie in de samenklanken steunend op de 'oude' universele (muziek)wetten. Hun muziek kan op ons als luisteraar misschien alzo ook een glimp van de harmonie van het mysterie en het oneindige uitoefenen. Onze Oerknal voorbij?...

Marnix De Cat

* Kepler: *Now there is need, Urania, of a grander sound, while I ascend by the harmonic stair of the celestial motions to higher things, where the true archetype of the fabric of the world is laid up and preserved. Follow me, modern musicians, and attribute it to your arts, unknown to antiquity: in these last centuries, Nature, always prodigal of herself, has at last brought forth, after an incubation of twice a thousand years, you, the first true offprints of the universal whole. By your harmonizing of various voices, and through your ears, she has whispered of herself, as she is in her innermost bosom, to the human mind, most beloved daughter of God the Creator.*

PROGRAMMA

Zoals de planeten onderling een polyfoon (voor ons onhoorbaar) spel zouden laten klinken, ieder in zijn eigen baan, zo kwam men in het Westen op enkele eeuwen tijd tot een explosie van samenklinkende melodieën, een evolutie tot een stijl die we Polyfonie noemen. (veel-klinkend, veel-stemmig) Het hoogtepunt hierin bereikten we stilaan in de 15de, 16de eeuw, waarna de klemtoon meer werd verlegd naar melodie & harmonie ('akkoorden en hun onderlinge relaties).

Het Pluto-ensemble onder leiding van Marnix De Cat brengt in dit multimedia-concert een aantal polyfonie-werken gebed in, of afgewisseld door improvisatiemomenten die de geprojecteerde filmbeelden van de kosmos volgen en kracht bijzetten.

Vier zangers, synthesizer en een serpent (blaasinstrument in de vorm van een kronkelende slang, een voortzetting op de 16de eeuwse bas-zink) gaan hier samen mee aan de slag. Met behulp van electronica brengen ze muziek tot zelfs een 24-stemmige canon van (jarige!) Josquin Des Prez ('Qui habitat' een muzikale uitbeelding van de drager van het AL en de 24 oudsten uit de Openbaring van Johannes). Daarnaast dompelen we u onder in mysterieuze klanken op de synthesizer en diepe 'kosmos'-klanken op de serpent, met hulp van electronica en 'loop'-station.

Composities :

Soundscape : Marnix De Cat

<i>Vokaal :</i>	Ave Virtus / Prophetarum (ca. 1410)	Nicolas Grenon
	Doctorum principem / melodia suavissima	Johannes Ciconia
	Qui sequitur me	Josquin Des Prez
	Qui habitat in adjutorio altissimi (24st. canon)	Josquin Des Prez
	Noi che cantando (<i>Pellegrina Interm, Firenze 1591</i>)	Cristofano Malvezzi
<i>Vokaal/instrum. :</i>	Pleni sunt caeli (<i>uit Missa "Pange Lingua"</i>)	Josquin Des Prez
	In me transierunt	Orlandus Lassus
	Exsultet coelum, mare, sol, luna et sidera	Orlandus Lassus

Pluto-ensemble :

Lieselot De Wilde	sopraan
Marnix De Cat	altus, synths, en artistiek leider
Adriaan De koster	tenor
Arnout Malfliet	bas
Berlinde Deman	improvisaties op serpent